

DRENTS GROEN

Bewonersbetrokkenheid bij landschapsbeheer- en onderhoud in de praktijk
Samen werken aan de kwaliteit van het landschap in Drenthe

DRENTS GROEN

vooraf

Voor u ligt het resultaat van een bijzondere samenwerking tussen bewoners uit drie Drentse dorpen, twee gemeenten en twee provinciale maatschappelijke organisaties: DRENTS GROEN. Een project dat inspeelt op de noodzaak tot kwalitatief goed beheer en onderhoud van de natuur en het landschap in Drenthe én de veranderingen in de samenleving.

Met de introductie van de participatiesamenleving zijn de rollen tussen overheid, bewoners en maatschappelijke organisaties aan het veranderen. Zo is de overheid minder prominent aanwezig en wordt er meer inzet van burgers verwacht. De maatschappelijke organisaties, gepositioneerd tussen overheid en burger, zijn als geen ander in staat om dit proces te faciliteren.

Met het project DRENTS GROEN hebben Landschapsbeheer Drenthe en de BOKD de handschoen opgepakt om vorm te geven aan de participatiesamenleving op het gebied van natuur en landschap. Twee organisaties met verschillende achtergrond en competenties hebben elkaar gevonden in de complementariteit. Waar Landschapsbeheer Drenthe de inhoudelijke kennis heeft van de natuur en het landschap, wordt deze aangevuld met de procesmatige kennis van de BOKD wat betreft bewonersinitiatieven. Dit heeft geleid tot de ontwikkeling van de methodiek DRENTS GROEN. In dit praktijkboek zijn de uitkomsten van drie deelprojecten verspreid over Drenthe verwerkt tot een methodiek die betrokkenheid van bewoners bij het beheer van het DRENTS GROEN versterkt.

Het laat zien hoe bewoners op verschillende manieren en op verschillende niveaus participeren in het beheer van het Drentse Groen. En het geeft concrete handreikingen hoe dit te bereiken is.

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door de medewerking van de vele betrokken en gemotiveerde bewoners uit de dorpen Wijster, Valthe en Nieuw-Buinen én de gemeenten Borger-Odoorn, en Midden-Drenthe, in het bijzonder door respectievelijk Wim Haak en Marinus Koster. Vanuit Landschapsbeheer Drenthe is meegewerkt door Kristianne van der Put en Bert Dijkstra en Luit Hummel namens de BOKD.

Naast de gemeentelijke bijdragen is DRENTS GROEN mogelijk gemaakt door de Provincie Drenthe, de Nationale Postcode Loterij en de vrijwillige inzet van de bewoners uit de drie dorpen.

Wijster/Anderen, Maart 2015

Luit Hummel en Bert Dijkstra

DRENTS GROEN

inhoudsopgave

1. DRENTS GROEN, een inleiding

2. DRENTS GROEN, het proces

- 2.1. Theorie van het veranderingsproces
- 2.2. De Urgentie, samen initiëren
- 2.3. De Opgave, samen waarnemen
- 2.4. De Omslag, samen kansen zien
- 2.5. De Oogst, samen uitvoeren

3. DRENTS GROEN, de praktijk in drie dorpen

- 3.1. Wijster (gemeente Midden-Drenthe)
- 3.2. Valthe (gemeente Borger-Odoorn)
- 3.3. Nieuw-Buinen (gemeente Borger-Odoorn)

4. DRENTS GROEN, een reflectie

- 4.1. De vijf pijlers van DRENTS GROEN
- 4.2. Slotoverwegingen

1. DRENTS GROEN een inleiding

Het landschap maakt een belangrijk deel uit van de ruimtelijke kwaliteit in Drenthe. Diverse overheidslagen hebben invloed op de ontwikkelingen in het landschap. Hierbij is de tendens dat de rijksoverheid zich steeds meer terugtrekt en gemeenten een steeds belangrijkere rol spelen. Via bestemmingsplannen en verordeningen kunnen kaders worden gesteld waarbinnen ruimtelijke kwaliteit wordt geborgd. Maar wat is die kwaliteit precies? In 2010 en 2011 is in het kader van Atelier Mooi Drenthe veel aandacht besteed aan het definiëren van ruimtelijke kwaliteit van Drenthe: het DRENTS GROEN. Het Drentse groene casco is het imago van Drenthe, uniek door het hooggelegen zandplateau met de beekdalen en de laaggelegen veenweidegebieden met een bijzondere waterstructuur van vaarten en kanalen.

Het definiëren van het Drentse Groen is een proces waarbij gemeenten, provincie, particulieren en grondeigenaren nauw betrokken zijn geweest. Een groot deel van ons landschap is in bezit van agrariërs en burgers in Drenthe. Zijn zij zich bewust van de kwaliteiten en welke rol kunnen zij spelen bij het behoud en ontwikkelen daarvan? Deze vraag is relevant aangezien burgerparticipatie in toenemende mate wordt gezien als een instrument om kwaliteit van het landschap te behouden. Hiermee worden inwoners van Drenthe meer verantwoordelijk voor de kwaliteit van hun leefomgeving.

Het proces van het vergroten van eigen verantwoordelijkheid en creativiteit van burgers dient goed gefaciliteerd te worden. De afstemming van de verschillende rollen tussen groepen bewoners, overheden (gemeenten, waterschappen en provincie) en terrein-beherende organisaties wordt hierbij nadrukkelijk meegenomen.

Landschapsbeheer Drenthe en de Brede Overleggroep Kleine Dorpen zijn trekker van dit project DRENTS GROEN. Het doel van het project is om een overdraagbare methodiek te ontwikkelen voor innovatieve vormen van beheer en onderhoud van het landschap, vanuit een gezamenlijke visie op de ruimtelijke kwaliteit van de directe leefomgeving. Hierbij is gewerkt vanuit vijf pijlers die in feite onderling samenhangende thema's zijn:

1. Versterken van de identiteit en kwaliteit van de groene laag van het landschap (DNA groen Drenthe).
2. Collectief regisseurschap vastgelegd vanuit afstemming tussen de partijen.
3. Innovatie van beheer, zoals oogstbaar landschap, Bio Based, innovatie ontwikkelingen en initiatieven.
4. Borgen van groen in plannen, processen en procedures.
5. Betrokkenheid, draagvlak en burgerparticipatie.

In drie gebieden in Drenthe is DRENTS GROEN gerealiseerd: Wijster (gemeente Midden-Drenthe), Valthe en Nieuw-Buinen (beiden gemeente Borger-Odoorn). De uitkomsten van deze drie deelprojecten zijn verwerkt in een methodiek die beschreven wordt in het hoofdstuk 2: DRENTS GROEN, het proces. De resultaten van de processen van de afzonderlijke gebieden wordt beschreven in hoofdstuk 3. In het laatste hoofdstuk wordt teruggekeken op de vijf pijlers van DRENTS GROEN, gevolgd door een aantal slot-overwegingen.

5 PIJLERS VAN DRENTS GROEN:

De aanpak is in een drietal gebieden toegepast in de vorm van pilots. In dit methodiekboek zijn naast de algemene aanpak de uitwerking in de pilots beschreven.

2. DRENTS GROEN het proces

2.1. Veranderingsprocessen

De achterliggende gedachte van de DRENTS GROEN benadering is het vergroten van de betrokkenheid van de bewoners bij het beheer en onderhoud van de natuur en het landschap in hun leefomgeving. Dit vraagt om een andere benadering, een veranderingsproces waarbij de zorg voor natuur en landschap op een andere manier wordt ingevuld.

Dit heeft consequenties voor alle betrokkenen in dit proces: bewoners moeten het vertrouwen krijgen en verantwoordelijkheid nemen om zelf een rol te spelen bij de invulling van hun leefomgeving. Professionals en gemeenten moeten de regie los kunnen laten, vertrouwen geven en motiveren/inspireren.

De centrale vraag is hoe we een dergelijk veranderingsproces op gang krijgen, waarbij de bewoners een grotere rol krijgen bij het beheer en de inrichting van het landschap. De inzet is om een langdurige betrokkenheid te creëren: het versterken van maatschappelijke initiatieven.

Een dergelijke verandering gebeurt niet van het ene op de andere moment. Het is een proces waarbij de betrokkenen een dubbel leerproces doorlopen, waarbij niet vooraf vast staat wat het project oplevert. In eerste instantie is het een proces van loslaten en onbevangen de omgeving waarnemen en deze herontdekken. Van hieruit kan het toekomstige landschapsbeheer worden ontworpen en een invulling krijgen.

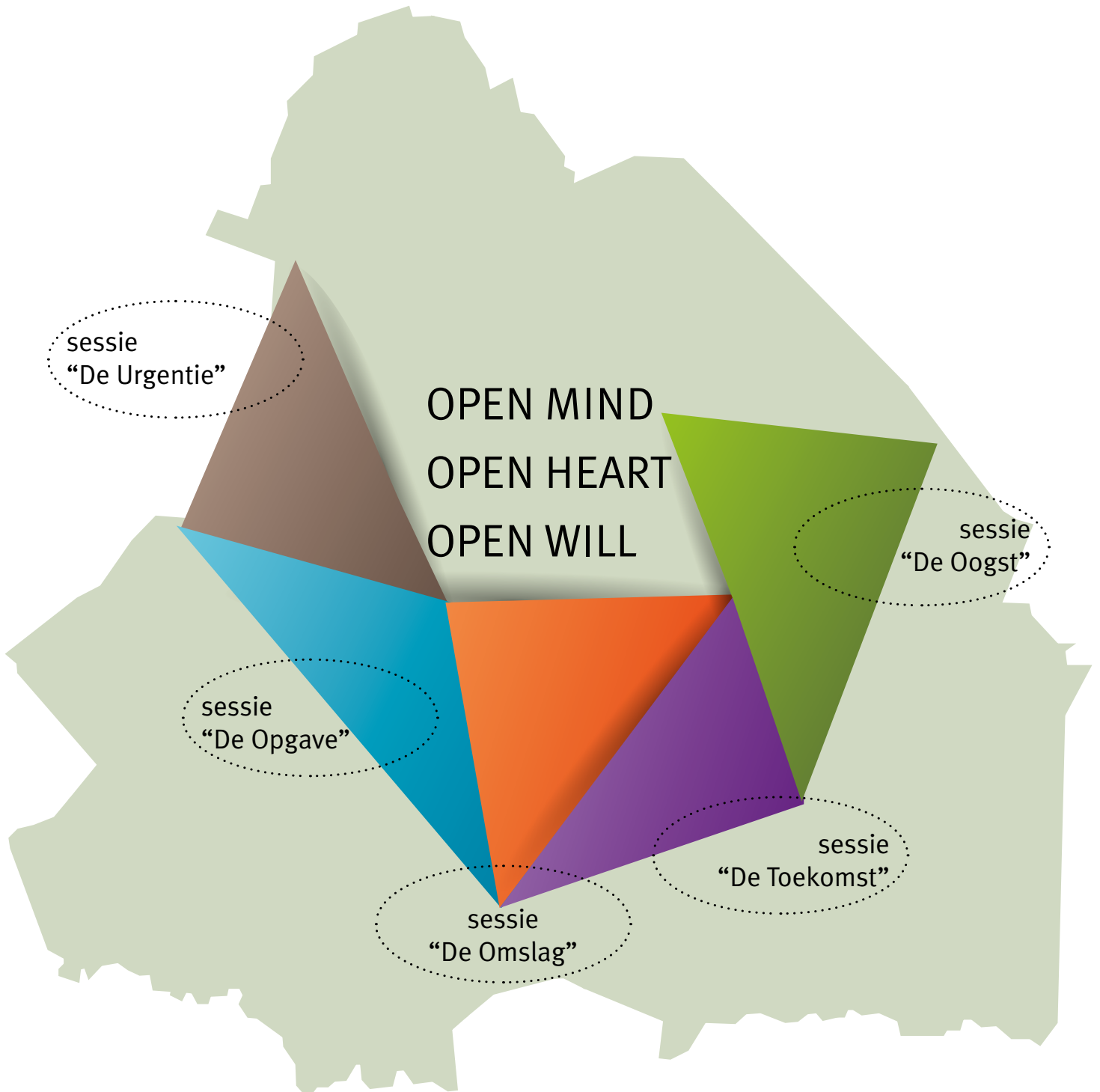
Om een dergelijk proces te doorlopen is gekozen voor het zogenoemde U-model. In vijf stappen wordt het proces doorlopen in samenwerking met bewoners, overheden en andere organisaties.

Het motto **“samen”** is de rode draad de DRENTS GROEN benadering:

Deze vijf stappen worden in de volgende paragrafen verder uitgewerkt aan de hand van de uitkomsten in de drie deelprojecten.

U-MODEL: HET VERANDERINGSPROCES

2.2. DE URGENTIE, samen initiëren

De eerste stap in het veranderingsproces is de “Urgentie”. Hier moet helder worden wat de aanleiding voor het project is en waar deze vandaan komt.

In alle drie de dorpen zijn drie partijen betrokken geweest bij het bepalen van de onderliggende vraag voor het project: de gemeente, de Dorpsbelangenorganisatie en de procesbegeleiders van Landschapsbeheer Drenthe en de BOKD.

De betrokkenheid van bewoners is een essentieel onderdeel in de benadering van DRENTS GROEN. Het uiteindelijke doel van deze stap is om te komen tot een lokale werkgroep die het project zal trekken.

Voor het proces is het van belang om te weten van wie de eigenaar is van oorspronkelijke vraag voor het project. Er zijn twee mogelijkheden. Ten eerste het initiatief komt van de gemeente waarbij de bewoners gevraagd worden om te participeren, ofwel bewonersparticipatie. Of het gaat om een bewonersinitiatief waarbij de vraag komt van een groep bewoners afkomstig is.

Voor de procesbegeleiders is dit een wezenlijke vraag. Het bepaalt hoe het proces van het “samen initiëren” ingevuld gaat worden. In de navolgende tekst worden beide mogelijkheden van initiatief besproken en wordt de “Urgentie” afgesloten met een aantal punten voor de eerste werkgroep bijeenkomst.

Bewonersparticipatie

In twee van de drie gebieden kwam de vraag van de gemeente. In het ene geval ging het om een open benadering voor het hele dorpsgebied. Het andere gebied besloeg een deel van het dorp als onderdeel van een groter gemeentelijk project. In beide situaties is uitgegaan van een open collectieve benadering, waarbij bewoners als collectief mede invulling kunnen geven aan de vraag van de gemeente.

In beide situaties is het voor de procesbegeleiders van belang of er voldoende

animo in het dorp bestaat om te participeren in het project. Bewoners moeten actief benaderd worden om geprikkeld te worden voor deelname. Om deze vraag te kunnen beantwoorden wordt contact gelegd met de Dorpsbelangenorganisatie van het betreffende dorp, om het project toe te lichten. Bij overeenstemming wordt het project gecommuniceerd naar het dorp. Dit kan op een bijeenkomst waar meerdere bewoners aanwezig zijn, een jaarvergadering van de Dorpsbelangenorganisatie of een openbare bijeenkomst. Hierbij worden bewoners gemotiveerd om mee te doen in het project en wordt een oproep geplaatst voor het samenstellen van een werkgroep. Deze oproep wordt, indien nodig nogmaals geplaatst in de Dorpskrant of via een “huis aan huis” flyer. Indien noodzakelijk kunnen ook bewoners op persoonlijke titel benaderd worden.

Bij voldoende aanmeldingen wordt een werkgroep gevormd die het proces zal trekken, met ondersteuning van de procesbegeleiders.

Wat als er geen aanmeldingen komen? In een van de gebieden is niet gereageerd op de oproep om te participeren. In dit geval heeft een van de procesbegeleiders een klein onderzoek gedaan onder een aantal aselekt uitgekozen bewoners. De uitkomsten van dit onderzoek hebben geleid tot een andere aanpak: individueel aanbodgerichte benadering.

De rol van de procesbegeleiders is in deze situatie meer procesmatig gericht op motivatie en betrekken van deelnemers aan het project.

Bewonersinitiatief

In het derde gebied komt de oorspronkelijke vraag vanuit de vertegenwoordiging van de bewoners, de Dorpsbelangenorganisatie. Vaak heeft men de gemeente nodig om tot realisatie van de plannen te komen. In dit geval is het dus zaak dat de gemeente als partij bij het initiatief betrokken worden en mee gaat participeren

in het initiatief. De start van de “Urgentie, samen initiëren” bestaat uit een overleg tussen de Dorpsbelangenorganisatie, de gemeente en de procesbegeleider. Als de partijen het eens zijn over de aanpak en de onderlinge verwachtingen kan het project aanvangen met het mobiliseren van een werkgroep.

De ervaring heeft geleerd dat een algemene oproep in de dorpskrant in combinatie met een actief vraagbeleid door Dorpsbelangen, de directe benadering, leidt tot het samenstellen van een werkgroep met intrinsiek gemotiveerde deelnemers.

Van de procesbegeleider wordt in deze situatie een mix van proces en inhoud verwacht. Dit omdat het basisniveau van kennis over natuur en landschap vaak iets groter is.

In beide gevallen is het van belang dat de gemeente als partij meegenomen wordt in het proces, actief of passief. Andere partijen zoals de Provincie worden geïnformeerd door de procesbegeleider.

Samen initiëren met bewoners:

De werkgroep

De aanleiding voor de projecten mag verschillend zijn, het uiteindelijke doel is om de betrokkenheid van de bewoners bij het onderhoud van natuur en landschap te vergroten, en daarmee hun regie en initiatief. Van bewonersparticipatie naar maatschappelijk initiatief. Dit om uit te komen op activiteiten die ook daadwerkelijk door de bewoners gedragen worden en daarmee geborgd op de langere termijn.

De lokale werkgroep is samengesteld voor DRENTS GROEN gedurende een afgebakende periode. In beide gebieden met een werkgroep, functioneren deze onder de vleugels van de Dorpsbelangenorganisatie. Hetgeen van belang is voor de continuïteit als het project afgerond wordt.

In de eerste bijeenkomst van de werkgroep en de procesbegeleider komen de volgende onderwerpen aan bod:

- De onderlinge kennismaking en motivatie om mee te doen, de basis leggen van gezamenlijk vertrouwen.
- Het samen initiëren: de doelen van het project en de aanpak, hierbij zijn de accenten voor bewonersparticipatie en maatschappelijk initiatief verschillend. Bij het maatschappelijk initiatief heeft men vooraf al een idee van de te behalen doelen. Als bewoners gevraagd worden om te participeren moeten deze doelen nog gevormd worden.
- Het afbakenen van het werkgebied, het hele dorp met buitengebied of een deel van het dorp zijn hierbij de vragen.
- De rol van de gemeente en andere partijen in het project. Bij de eerste twee stappen van DRENTS GROEN is het aan te bevelen dat de gemeente een rol op de achtergrond heeft, zodat de werkgroep onbevangen kan waarnemen en haar doelen kan uitwerken.

In beide situaties is het van belang om bestaande ideeën in de volgende stap van DRENTS GROEN los te laten: onbevooroordeeld de “Opgave ofwel het samen waarnemen” in. Dit geldt voor alle betrokken partijen. Het verdiepen van de oorspronkelijke vraag of aanleiding zal vanuit de bewoners moeten komen. De nadruk voor de ondersteuning ligt hierbij op de procesbegeleiding.

2.3. DE OPGAVE, samen waarnemen

Om tot een daadwerkelijke verandering te komen, is het nodig om stil te staan bij de werkelijkheid zoals deze door de betrokkenen wordt ervaren. Het gaat om het waarnemen van het landschap om je heen. Het is een proces van loslaten en omgekeerd leren, openstellen voor de omgeving en bewustwording. Het motto is daarom: waarnemen zonder oordeel. Men moet in de spiegel kijken.

Het eindproduct bestaat uit een door de deelnemers gedeelde “Opgave”.

Voor het gezamenlijk uitwerken van de “Opgave” zijn een tweetal benaderingen gebruikt bij DRENTS GROEN: collectief vraaggericht: Landschap in Zicht en individueel aanbodgericht: particuliere erven.

De collectieve vraaggerichte benadering: Landschap in Zicht

Dit is een methode die is ontwikkeld door Landschapsbeheer Nederland met als doel bewoners en andere betrokkenen op een andere en gestructureerde wijze het landschap in de breedste zin des woords waar te laten nemen en te beoordelen.

Landschap in Zicht gaat hierbij uit van zeven lagen van het landschap, van gevoel, via bebouwing en het groen, naar de ondergrond van het landschap. (zie kader 2.1. voor de zeven lagen)

Kader 2.1.

De zeven lagen van het landschap

1. gevoelens en associaties
2. andere door de mens gebouwde elementen
3. elementen en patronen van huizen en/of nederzettingen
4. historische kenmerken
5. elementen en patronen van land- en bosbouw
6. natuur
7. bodem, klimaat en water

In een van de gebieden, waar we aan de slag zijn gegaan op uitnodiging van de gemeente en waar geen directe vraag uit het dorp was, is de methode Landschap in Zicht volledig uitgevoerd. In het kader 2.2 worden de doorgelopen stappen beschreven:

Kader 2.2

Landschap in Zicht: van waarneming naar actieprogramma

Vorbereiding

1. identificeren van karakteristieke plekken in en om het dorp (werkgroep);
2. deelnemers voor een fietsexcursie werven (werkgroep);
3. voorlichtingsavond met de deelnemers (procesbegeleiders);
4. uitzetten van een fietsexcursie langs waarnemingspunten (werkgroep en procesbegeleiders).

Uitvoering

5. het realiseren van een fietsexcursie (procesbegeleiders);
6. verwerken van de waarnemingen en het waarderen door de deelnemers (procesbegeleiders).

Verdiepen en analyseren

7. uitwerken van de waarderingen in een concept-actieprogramma (werkgroep en procesbegeleiders);
8. concept actieprogramma bespreken met de deelnemers (procesbegeleider en werkgroep);
9. resultaten verwerken in een voorstel van de werkgroep naar bewoners (werkgroep en procesbegeleiders).

Bij de methode Landschap In Zicht worden de waarnemingen door de deelnemers zelf gewaardeerd. Deze waardering vormt de input voor de werkgroep om tot een conceptactieprogramma te komen.

Het is een bewuste keuze geweest om eerst met de werkgroep en een aantal betrokken bewoners het landschap waar te nemen en te waarderen. Op deze wijze kan de werkgroep op gelijkwaardige voet met andere partijen in gesprek. De gemeente heeft gedurende de “Opgave” staat op de achtergrond. Zij worden wel geïnformeerd en betrokken, maar werken niet actief mee aan de formulering van de plannen.

Niet in alle situaties is tijd en noodzaak aanwezig voor de uitgebreide vorm van Landschap in Zicht. De beschikbare tijd vanuit de werkgroep kan beperkt zijn, maar de werkgroep kan een meer omljnd idee hebben van de problematiek die er speelt. In het laatste geval is het aan te bevelen om toch een aantal aspecten van Landschap In Zicht mee te nemen. Dit kan bijvoorbeeld

door een excursie met de werkgroep langs een aantal kenmerkende plekken in en rond het dorp. Hierbij wordt de waarneming zonder oordeel en interpretatie richting oplossing gebruikt. Terug naar de oorspronkelijke aanleiding van het project. Het is de rol van de procesbegeleider om te waken dat er enkel waargenomen wordt en niet in oplossingen gedacht. Het doel moet blijven dat de “Opgave” verder onderbouwd wordt.

Het waarnemen zonder oordeel is ook voor de procesbegeleiders een uitdaging. Vanuit de noodzaak en drang naar doelrealisatie, kunnen de waarnemingen vertroebelen.

Het eindresultaat van de collectieve “Opgave” is een concept-actieprogramma dat gedeeld wordt met de dorpsgenoten en externe groene organisaties die actief zijn in het gebied. Dit vormt de basis voor de volgende stap in het proces: de “Omslag”. De werkgroep en de deelnemers staan achter het concept actieprogramma, maar gaan op zoek naar een breed draagvlak voor de plannen, dan wel bijstelling van de plannen.

Kader 3.3.

Een alternatieve vraaggerichte benadering: Landschapsbelevingsonderzoek

Een tweede vorm van vraaggerichte benadering is het Landschapsbelevingsonderzoek. Aan het begin van het onderzoek wordt de vraag van de opdrachtgever, bijvoorbeeld de werkgroep of het bestuur van Dorpsbelangen vastgesteld. Bij dit onderzoek worden op een aselechte manier met aandacht voor de diversiteit in het dorp een 15-tal diepte-interviews gehouden aan de hand van vooraf bepaalde onderwerpen. De uitgewerkte interviews worden gedeeld met de respondenten voor commentaar. De (niet persoonlijke) resultaten van de voorgaande interviews worden meegenomen in de volgende. Op deze wijze wordt een duidelijk beeld verkregen van de beleving van de bewoners.

In een afsluitende presentatie worden de resultaten gepresenteerd en geverifieerd met de betrokkenen en andere geïnteresseerde bewoners.

Het onderzoek kan uitgevoerd worden door externen: studenten van master Landschapsgeschiedenis (RUG) of door de procesbegeleiders. In het laatste geval kan de beschikbare tijd een beperking zijn.

De individuele aanbod gerichte benadering: Particuliere erven

Bij de DRENTS GROEN aanpak is ook de mogelijkheid geboden dat particulieren de kwaliteit met advies hun erven kunnen verbeteren. Op een tweetal manieren zijn particulieren bij DRENTS GROEN betrokken. Een algemene oproep tijdens een informatieavond waar geïnteresseerden zich aan kunnen melden. Hierbij worden de randvoorwaarden van de ondersteuning aangegeven. Daarnaast is een uitnodigingsaanpak toegepast. Na een gezamenlijk inventarisatie van gemeente en procesbegeleider van mogelijke erven die in aanmerking komen voor verbetering zijn deze mensen gericht benaderd of men interesse heeft in het versterken van hun erven.

Impliciet aan deze benadering is dat vanuit een individuele activiteit ook interesse en betrokkenheid ontstaat voor het grotere collectieve landschap in dorp en de omgeving. De ervaring leert dat voor de realisatie een extra stap gedaan moet worden. In één van de betrokken gebieden

is de particuliere erven aanpak vanuit een ander perspectief ingevlogen. Op een voorlichtingsbijeenkomst over de op handen staande bestemmingsplanprocedure van de gemeente is de mogelijkheid van het versterken van individuele erven aangekaart. Hierbij is afgesproken dat gezamenlijke afspraken over de het landschap en de bebouwing hier ten grondslag aan liggen.

Ook bij deze benadering geldt het adagium, waarnemen zonder oordeel. Met de eigenaren van de erven wordt samen met de procesbegeleider de individuele "Opgave" bepaald. Afhankelijk van de behoefte van de deelnemers kunnen de uitkomsten met dorpsgenoten gedeeld worden. Op deze wijze kan meer interesse voor het versterken van de erfbeplanting groeien.

Samen waarnemen en waarderen in Valthe

2.4. DE OMSLAG, samen kansen bepalen

De “Omslag” is de kritieke fase in het veranderingsproces, dat wordt bereikt als er vanuit de “Opgave” een door de betrokkenen gedeeld beeld voor de toekomst is ontstaan. Op het moment dat de werkgroep in staat is om dit beeld of een actieplan te presenteren aan de buitenwereld, kunnen we stellen dat de wil om het landschapsbeheer- en onderhoud anders aan te pakken aanwezig is. De ideeën uit de “Opgave” zijn geland, verwerkt en eigen gemaakt.

Hoe wordt de omslag kenbaar gemaakt: een presentatie op een bewonersavond, hier zal duidelijk worden of er voldoende draagvlak in de omgeving is om naar de volgende stap te gaan: plannen voor de toekomst. Van belang is dat er voldoende energie in het dorp aanwezig is voor de uitwerking van de “Opgave”.

Een eerste vingerwijzing voor het slagen van de “Omslag” is ook de houding van de werkgroep. Een duidelijke consensus over de te volgen stappen tussen de leden onderling is een eerste stap om een breder

draagvlak te realiseren. Een tweede teken van de “Omslag” is de bereidheid van andere bewoners dan de werkgroep en andere betrokkenen bij de “Opgave” om actief te worden.

Bij de “Omslag” wordt ook de gemeente en andere organisaties uitgenodigd. Dit om de basis te leggen voor verdere samenwerking in de uitvoerende fase de “Toekomst”.

Belangrijk bij de “Omslag” is de communicatie naar de bewoners. De bijeenkomst zal op een aantrekkelijke wijze, dan wel prikkelende manier moeten worden aangekondigd.

Op individueel niveau bij de particuliere erven wordt de “Omslag” bepaald door de wil van de deelnemers om mede te investeren (energie en geld) in het versterken van hun eigen erven. De bewustwording dat het eigen erf een onderdeel is van een groter geheel (het dorp) is een tweede teken van het anders benaderen van het eigen erf.

Samen creëren in Valthe

2.5. DE TOEKOMST, samen creëren

Na de bijeenkomst met bewoners waarbij de omslag in het denken is ontstaan, gaat de werkgroep aan de slag met het uitwerken van de actiepunten uit de “Opgave”. Op dit moment liggen de regie en de “Urgentie” om de “Toekomst” vorm te geven bij de werkgroep, al dan niet in samenwerking met derden. Ook voor deze samenwerking is de kiem gelegd bij de “Omslag”.

In de samenwerking met de projectbegeleiders vindt een verandering in de rollen plaats. Waren de projectbegeleiders in de eerste 3 stappen de trekkers van het project, in de fase van het samen creëren is de rol adviserend en uitvoerend in proces en inhoudelijke kennis.

Ook binnen de werkgroep worden de taken verdeeld op verschillende vlakken:

- per actiepunt uit de “Opgave” wordt een trekker aangewezen;
- een van de werkgroepsleden neemt de verantwoordelijkheid voor de communicatie;

- een werkgroepslid bewaakt de voortgang van het project, de voorzitter.

Vanuit de doelen uit de “Opgave” wordt de werkwijze meer projectmatig ingestoken met een plan van aanpak per actiepunt. DRENTS GROEN heeft een viertal werkwijzen gevolgd om de “Opgave” verder uit te werken:

1. Werken in de natuur en het landschap

De hieraan verbonden actiepunten zijn praktisch ingestoken, de doe-activiteiten. De werkgroepsleden die zich hieraan verbinden zijn meer praktisch ingesteld op de uitvoering.

Zowel jong als oud worden bij deze activiteiten betrokken: de ouderen in de vorm van natuurwerkgroepen en de jeugd via werkdagen die met de basisscholen worden georganiseerd.

Een belangrijk aspect is de afstemming met terreinbeherende organisaties en Land-schapsbeheer Drenthe voor de inhoudelijke begeleiding van de groepen.

Voor de ondersteuning van uit de Maatschappelijke Organisaties ligt hier de nadruk op inhoudelijke kennis.

2. Collectieve planvorming

Een aantal actiepunten zijn globaal geformuleerd in de “Opgave” en vereisen een verdere uitwerking met de betrokken bewoners en waar nodig politiek draagvlak bij de gemeente of andere instellingen voor de realisatiefase.

Interactieve groepsplanvorming is de basis van deze werkwijze. Betrek de partijen van het begin af aan in een co-creatie traject. Voor de realisatie hiervan heeft de procesmatige procesbegeleider de belangrijkste rol. Waar nodig is specifieke kennis ingezet, dan wel ingehuurd. Hiervoor kunnen bewonersavonden worden georganiseerd waarbij in eerste instantie een inventarisatie van ideeën en plannen wordt opgehaald. Deze worden verwerkt en teruggekoppeld op een tweede avond. Vanuit de begeleiding ligt hierbij de nadruk op de processen.

Het zelfbewustzijn van de bewoners is in deze fase dermate hoog dat partijen zoals de gemeente mee kunnen participeren in de collectieve planvorming.

Naast de planvorming heeft de werkgroep zich ook verdiept in de onderwerpen door gesprekken met experts en literatuur onderzoek. De plannen worden getoetst op hun inhoudelijke, organisatorische en financiële haalbaarheid. De gemeente speelt hierbij expliciet een belangrijke rol.

Een alternatief voor de bewonersavonden is een meer directe aanpak zoals in een van de gebieden is toegepast: werkgroepsleden hebben de uitgewerkte plannen één op één met de omwonenden gedeeld en hebben op deze wijze consensus voor de plannen bewerkstelligd.

3. Individuele planvorming

Gedurende het voortraject hebben individuele bewoners zich aan kunnen melden voor de versterking van hun eigen erf, of zijn benaderd door de projectleiding om hieraan mee te werken.

Het ervenproject is gericht op het versterken van de groene identiteit van het dorp door plannen te maken voor individuele erven en tuinen. De cultuurhistorische periode van delen van het dorp wordt hierbij expliciet meegenomen.

Voor de realisatie van de plannen is zelfwerkzaamheid van de erfeigenaren een voorwaarde.

4. Samenwerking gericht op informatie en kennisdeling

“Zij vertellen ons nooit wat ze allemaal doen” was een veelgehoorde opmerking in een van de dorpen uit DRENTS GROEN. Om hier antwoord op te kunnen geven heeft de werkgroep vanuit de “Opgave” verschillende onderwerpen geïdentificeerd. Hiervoor is een lijst met de te benaderen organisaties opgesteld en een taakverdeling gemaakt tussen werkgroep en projectbegeleiders. Lokaal zijn de contacten gelegd via de werkgroep, vooral de gemeente, en bovenlokaal met andere organisaties door de projectbegeleiders.

Met de geïdentificeerde organisaties zijn gesprekken gevoerd, waarbij het project is toegelicht en is gevraagd naar de activiteiten van de organisatie. Hierop zijn de organisaties uitgenodigd om een informatieavond te organiseren voor bewoners en andere geïnteresseerden.

Vanuit deze informatieavonden zijn vervolgvactiteiten zoals excursies en informatiepanelen, gepland en/of gerealiseerd.

Samen planten in Wijster

2.6. DE OOGST, samen uitvoeren

Wat heeft het opgeleverd aan resultaten? Hierbij gaat het om de stap van praten naar doen. Er is commitment, er is een gemeenschappelijke wil die de groep zal blijven drijven, het leerproces gaat verder.

Landschapsonderhoud

In alle drie gebieden is het bewustzijn ten aanzien van landschapsonderhoud toenomen, collectief dan wel individueel. Vanuit een intrinsieke motivatie zijn natuurwerkgroepen aan de slag in het gebied. In een van de dorpen heeft dit ook geleid tot het aanbod van een terreinbeherende organisatie om hun gebieden te onderhouden. Er is een vrijwilligersgroep in een gebied die actief aan de slag gaat in de omgeving met het onderhoud van fruitbomen en van de beplantingen langs kanalen.

Onder de vleugels van de Dorpsbelangenorganisaties en lokale IVN afdelingen gaan de bewoners ook na het afsluiten van het project door met hun DRENTS GROEN. In een van de gebieden is de overdracht van het project zelfs formeel vastgelegd.

Een punt van aandacht voor het landschapsonderhoud is de noodzaak voor inhoudelijke ondersteuning bij het maken van werkplannen en de bijbehorende

activiteiten. De nadruk ligt op het actief bezig zijn en niet zo zeer op een specifieke kennis van het landschap.

In het gebied waar de individuele aanbodgerichte benadering is toegepast, zijn na afloop van het project meerdere verzoeken tot versterking van de erfbeplanting binnengekomen.

Plannen voor verdere uitwerking

In een van de gebieden heeft DRENTS GROEN als resultaat dat bewoners de wensen in deelprojecten willen gaan voorzetten. Bij deze vervolgacties willen ze graag weer samenwerken met de partijen die in DRENTS GROEN hebben geparticipeerd.

Samenwerking

In twee van de gebieden is de samenwerking met de gemeente voor het beheer en onderhoud versterkt, er zijn samen plannen gemaakt. DRENTS GROEN heeft in een van de gebieden de basis gelegd voor een intensievere samenwerking tussen bewoners en externe partijen die actief zijn in het gebied. Het gaat hierbij niet alleen om terreinbeherende organisaties, maar ook kennisorganisaties.

3. DRENTS GROEN

de praktijk in drie dorpen

3.1. Wijster

De Urgentie, samen initiëren

De deelname van Wijster is voortgekomen uit de contacten met de gemeente Midden-Drenthe. Zij hebben Wijster naar voren geschoven, wetende dat er een vraag vanuit het dorp is om bezig te gaan met het landschap in de kern van het dorp.

Gezamenlijk overleg met de gemeente, Dorpsbelangen Wijster en de BOKD heeft geleid tot het project in Wijster. Wijster heeft in het verleden meegedaan aan het Essen project, dat heeft geleid tot een aanpak van de verkeersveiligheid en de herinrichting van de kern van het dorp. In 2012 heeft Dorpsbelangen Wijster met de bewoners van de Esstraat een project uitgevoerd om het groen in de straat te versterken, zowel in de openbare ruimte als in de particuliere tuinen. De Phoenixstraat staat op de lijst om op eenzelfde manier benaderd te worden. Daarnaast werden mogelijkheden gezien om de bewoners van de nieuw gebouwde starterswoningen te betrekken bij het project.

Het uiteindelijke doel is het versterken van het groen in de kern van het dorp, met een blik naar het buitengebied; van binnen naar buiten.

Dorpsbelangen Wijster heeft zelf een duidelijk beeld bij de uitkomsten en de gemeente Midden-Drenthe geeft hier ruimte voor.

De Opgave, samen waarnemen

De eerste stap is het vormen van een werkgroep die het proces gaat doorlopen. Na overleg met Dorpsbelangen is een artikel in de dorpskrant geplaatst met een toelichting op het project en een oproep om mee te doen. Daarnaast hebben

bestuursleden van Dorpsbelangen Wijster een aantal mensen rechtstreeks benaderd, waaronder de reeds bestaande snoeiclub Wijster. Uiteindelijk is een werkgroep van 8 personen samengesteld.

In de eerste bijeenkomst met de werkgroep is het project toegelicht en zijn afspraken gemaakt voor het gezamenlijk waarnemen van de “Opgave” in het dorp.

Met een aantal leden van de werkgroep zijn een aantal locaties in het dorp bezocht en is de situatie waargenomen zonder te oordelen. Dat wil zeggen zonder in oplossingen te denken. De uitgangspunten van Landschap in Zicht (LiZ) zijn hierbij als leidraad genomen. Gedurende de inventarisatie bleek dat de LiZ niet één op één is toe te passen in de kern van een dorp. Het gedachtegoed van LiZ is wel nuttig gebleken.

De reeds aanwezige intrinsieke motivatie van de werkgroep bij landschapsonderhoud in het dorp, had tot gevolg dat het bepalen van de “Opgave” relatief snel uitgevoerd kon worden. Gedurende de inventarisatie bleek dat een verschillende werkgroepsleden al bezig waren met een aantal aandachtspunten in het dorp.

Het resultaat van deze inventarisatie was een lijst met acht aandachtspunten in het dorp.

Deze aandachtspunten zijn verwerkt in een presentatie voor de bewonersavond.

Het organiseren van een excursie in het buitengebied op basis van de methode LiZ, een voorstel van de procesbegeleider,

is niet gerealiseerd door een gebrek aan interesse bij de bewoners. Daarnaast speelt mee dat de focus van de werkgroep gericht was op de kern van het dorp en dat het meenemen van het buitengebied een brug te ver was. Teveel zaken in te kort tijdsbestek.

De Omslag, samen kansen bepalen

De omslag in Wijster is de bewonersavond geweest die is georganiseerd naar aanleiding van de inventarisatie en de mogelijkheden die het project Wijster in 't Groen biedt. Ondanks de relatief lage opkomst was het vizier naar voren gericht. De aanwezigen onderschreven de aandachtspunten en hebben deze aangevuld. Daarnaast hebben een aantal mensen zich aangemeld voor een advies over de inrichting van hun eigen erf.

De kansen voor het vergroten van de betrokkenheid van de bewoners bij het landschap zijn in drie deelprojecten in te delen:

- Kwaliteitsverbetering van zes locaties in de openbare ruimte
- Inrichting van de Phoenixstraat
- Particuliere erven

De Toekomst, samen kansen creëren

Na het stellen van prioriteiten zijn voor de verschillende deelprojecten trekkers aangesteld en uitwerkingen gemaakt. De trekkersrollen werden hierbij verdeeld over de verschillende betrokken partijen, namelijk de werkgroep vanuit bewoners, gemeente en Landschapsbeheer Drenthe. De voortgang is in periodieke overleggen besproken en in iedere overleg werden acties vastgelegd. Binnen het project werd duidelijk gewerkt met een gedeelde verantwoordelijkheid. De uitkomsten van de

uitwerkingen bleven niet alleen binnenskamers bij de lokale projectgroep. Ten aanzien van de voorgestelde maatregelen werd ook terugkoppelt naar aanwonenden met het oog op draagvlak. Dit was vooral een taak voor de lokale werkgroep van de bewoners. Bij de uitwerking werd tijdig gedacht aan de rolverdeling in de uitvoer. Hierbij werd bepaalt welke activiteiten vanuit het dorp konden worden uitgevoerd en welke via aannemers of medewerkers van de gemeenten of Landschapsbeheer Drenthe.

De Oogst, samen doen

De gezamenlijk uitgewerkte deelprojecten zijn voor een belangrijk deel uitgevoerd met de inzet van bewoners. Een aantal projecten waaronder de aanplant van lindes op de brink en de inrichting van de oostelijk entree en de inrichting van de erven zijn in de vorm van een gezamenlijk werkdag

uitgevoerd. Een centraal moment waarop de bewoners zelf de handen uit de mouwen staken en ook kinderen van de lagere school en de plaatselijk imkervereniging betrokken waren. De dag, die voornamelijk in het teken van aanplant van bomen en struiken stond, werd voorafgegaan door een centrale plant instructie. Aan de oostelijke entree van Wijster werd een grote kei geplaatst. Landschapsbeheer Drenthe verzorgde de aanschaf van het plantmateriaal via een gecertificeerde aannemer.

3.2. Valthe

De Urgentie, samen initiëren

De vraag voor het project in Valthe komt van de gemeente Borger-Odoorn, na overleg met Landschapsbeheer Drenthe. Valthe is een esdorp met veel groen in de omgeving. Vooraf is afgesproken dat er een open benadering plaats zou vinden. Er is dus geen specifieke opdracht meegegeven, buiten het betrekken van de bewoners bij landschap en natuur in de omgeving.

De eerste contacten met het dorp zijn gelegd via Plaatselijk Belang Valthe, de dorpsbelangenorganisatie. Naar aanleiding van dit gesprek is de procesbegeleider uitgenodigd om het project toe te lichten op de jaarvergadering, die openstaat voor alle leden.

Op de jaarvergadering, met ongeveer 25 deelnemers, is het idee achter het project kort toegelicht en is een oproep gedaan voor het samenstellen van een werkgroep. Eén deelnemer aan de jaarvergadering heeft zich dezelfde avond aangemeld. Naar aanleiding van een oproep in de dorpskrant hebben zich nog twee personen aangemeld en daarmee was er een werkgroep. Deze werkgroep is op afstand gevolgd door het bestuur van Plaatselijk Belang Valthe.

Om de “Urgentie” van het project helder te krijgen zijn een tweetal bijeenkomsten met de werkgroep georganiseerd. In de tweede bijeenkomst heeft ook de betrokken ambtenaar van de gemeente zich aangesloten.

Met de werkgroep en de gemeente is bepaald dat het project op een open manier de “Opgave” voor het project gaat bepalen met medewerking van meerdere bewoners. Het doel werd het betrekken van bewoners bij het beheer en onderhoud van het landschap en de natuur in en om Valthe.

De Opgave, samen waarnemen

Om de “Opgave” voor Valthe te kunnen bepalen is de uitgebreide versie van Landschap in Zicht toegepast. De werkgroep heeft met enige inbreng van de gemeente

karakteristieke plekken in kaart gebracht in Valthe. Rondom deze plekken is door de werkgroep een fietsroute uitgezet om vanuit een zestal punten het landschap waar te kunnen nemen. Daarnaast is inspiratie opgedaan door deelname aan een tweetal excursies van het Drents Landschap.

Met een oproep in de dorpskrant en de directe benadering door werkgroepsleden is een groep van 12 personen (zonder de gemeente) bereid gevonden om deel te nemen aan de fietsexcursie.

Met deze groep is een voorbereidingsavond georganiseerd met een toelichting op de zeven lagen in het landschap van de methode Landschap in Zicht. Ook hier is nog extra informatie ingewonnen over de kenmerkende punten in het landschap. De fietsexcursie in juni is in twee delen uitgevoerd. In twee groepen, in tegengestelde richting, is het landschap waargenomen. In de praktijk bleek dat de benodigde tijd voor het waarnemen onvoldoende was. Maar door met de groepen in tegengestelde richting de excursie te volgen is er toch een compleet beeld van het landschap naar voren gekomen, met enkele honderden waarnemingen. Gedurende de excursie is ongepland contact gelegd met een groep onderzoekers van de RAVON die de knoflookpad monitoren. Uit dit gesprek is veel informatie over de bijzondere knoflookpad naar voren gekomen.

In het tweede deel van de dag in het dorps-huis zijn de grote hoeveelheid waarnemingen georganiseerd verzameld en heeft de groep de waarnemingen beoordeeld op de mate waarin het beeldbepalend en karakteristiek voor Valthe is. Vervolgens zijn de waarnemingen gewaardeerd als positief dan wel negatief.

Dit heeft een lijst van kwaliteiten en aandachtspunten opgeleverd die door de werkgroep zijn uitgewerkt in een aantal potentiële actiepunten. Deze lijst is teruggekoppeld met de deelnemers aan de excursie en de gemeente. Het resultaat hiervan vormt de basis voor de volgende stap de "Omslag".

De Omslag, samen kansen bepalen

In Valthe is de omslag ingezet aan het slot van de methode Landschap in Zicht. Met de werkgroep, de deelnemers en de gemeente is een actieprogramma gemaakt dat gedeeld werd met de betrokkenen.

Het actieprogramma in Valthe bestaat uit vier punten:

- 1. Het landschap in en om Valthe**
- 2. Oud-Valthe, het oorspronkelijke deel van het dorp**
- 3. De knoflookpad**
- 4. De oostelijke entree: 't Perron en de Valtherschans.**

Om draagvlak voor deze plannen te stimuleren is in Valthe gekozen voor de organisatie van een bewonersavond, waarbij ook de gemeente en de andere organisaties zijn uitgenodigd. Met de gemeente is voor de bewonersavond een bijeenkomst georganiseerd met een tweetal wethouders, om ook politieke steun voor het proces te krijgen.

Als extra trekpleister voor de bewonersavond is de hoogleraar Landschapsgeschiedenis Theo Spek benaderd. Zijn uiteenzetting over het ontstaan van het dorp Valthe en de huidige kwaliteiten van het dorp, door hem betiteld als de Archeologische Parel van Drenthe, heeft zeker bijgedragen aan de bewustwording voor de kwaliteit van het landschap en het omarmen van het door de werkgroep gepresenteerde actieprogramma.

De Toekomst, samen kansen creëren

De werkgroep heeft als eerste stap het actieprogramma verder uitgewerkt. Hierbij heeft de werkgroep meer en meer de lead genomen. Hetgeen naar voren kwam in de taakverdeling binnen de werkgroep: voorzitter, communicatie en verdeling van de verantwoordelijkheid van de verschillende actiepunten.

Voor het uitwerken van de actiepunten zijn drie verschillende benaderingen toegepast:

1. Doen, het uitvoeren van concrete werkzaamheden in natuur en landschap voor het onderdeel Landschap in en om Valthe.

Deze benadering bestaat uit het werken in natuur en landschap. Om bewoners te betrekken bij het beheer en het onderhoud is begonnen met de organisatie van activiteiten op de Landelijke Natuurwerkdag. De deelnemers aan deze werkdag hebben besloten om na deze dag als natuurwerkgroep verder te gaan en heeft het afgelopen jaar verschillende werkdagen georganiseerd. Voor het uitvoeren van de werkzaamheden wordt intensief samengewerkt met de terreinbeherende organisaties, zoals Staatsbosbeheer en met Landschapsbeheer als kennisorganisatie. De rol van Landschapbeheer Drenthe bestaat uit het plannen maken en het faciliteren van gereedschappen. Een bijzondere bijvangst van de natuurwerkgroep is dat de werkgroep benaderd

is door het Bureau Beheer Landbouwgronden met het verzoek om een deel van hun terreinen in de omgeving van Valthe te onderhouden. De natuurwerkgroep heeft dit geaccepteerd vanuit een intrinsieke motivatie.

Met de school en Landschapsbeheer Drenthe is een werkdag georganiseerd voor de leerlingen van de basisscholen.

2. Collectieve planvorming, voor de Oostelijke entree en Oud Valthe

Twee actiepunten van de lijst waren dermate uitgebreid en breed dat een verdere uitwerking noodzakelijk is. Het gaat hierbij om de oostelijke entree, met 't Perron, een plein met weinig uitstraling en de Valtherschans, een verloren gegane verdedigingsvesting uit de 17e eeuw. Daarnaast is het behoud van kwaliteit van Oud-Valthe als aandachtspunt naar voren gekomen.

**“KNOFLOOKPADDEN
IN VALTHE”**

Heel Nederland kijkt naar Valthe als het om de knoflookpad gaat. En deze padden wandelen door het hele dorp. Je ziet ze bijna nooit.
 Wat voor pad is dat eigenlijk? Hoe leeft hij?
 En waarom zit deze pad nu juist in Valthe?
 En, wat kan je zelf doen om dit beestje te helpen?
 7 Oktober komt Richard Struijk van Ravon vertellen over dit mysterieuze dier.

Dinsdag 7 oktober 20.00 uur
 in Ons Dorpshuis
 deelname is gratis

Logo: WETHOUDERS' KAMAR EN NIEUW GEBIED VAN VALTHE

Logos: RAVON, BKD, provincie Drenthe

De plannen voor de oostelijke entree zijn in twee avonden met omwonenden en andere geïnteresseerden uitgewerkt. Hierbij is samengewerkt met een zelfstandig landschapsarchitect. Op de eerste avond waren de 25 bewoners aan de beurt om aan te geven hoe het plein zou moeten veranderen en hoe de Valtherschans weer zichtbaar kan worden.

De ideeën voor 't Perron zijn uitgewerkt door de Landschapsarchitect en na bespreking met de werkgroep, zijn op een tweede informatieavond voorgelegd aan ruim 25 omwonenden en wethouders en medewerkers van de gemeente Borger Odoorn. De inzet is om 't Perron een groenere brinkachtige gebruikruimte te maken en het verleden van de spoorlijn prominenter te benadrukken. De plannen zijn na de terugkoppeling bijgewerkt en voorgelegd aan de gemeente voor een financiële en technische invulling.

De reconstructie van de Valtherschans is dermate complex dat deze doorgeschoven is naar een tweede fase. Wel heeft de werkgroep met verschillende specialisten gesproken en daarbij zijn een drietal opties voor de Schans naar voren gekomen:

- volledige reconstructie in originele staat;
- gedeeltelijke reconstructie;
- visuele reconstructie.

Ook voor Oud-Valthe is een bewonersavond georganiseerd in samenwerking met de gemeente en Libau/Erfgoed Drenthe. Op deze avond zijn enerzijds de kwaliteiten en de uitdagingen van Oud Valthe in beeld gebracht en anderzijds is een toelichting gegeven over de op handen zijnde wijzigingen in het bestemmingsplan, alsmede de cultuurhistorische waardekaart. De resultaten van deze avond zijn enerzijds een toezegging van de gemeente om de bewoners van Oud-Valthe te betrekken bij de plannen.

Anderzijds is het begin gemaakt met plannen om als bewoners gezamenlijk het groen in Oud-Valthe te behouden en te versterken vanuit gezamenlijk bepaalde kaders.

3. Samenwerking door gericht op informatie en kennisdeling

“Ze vertellen ons nooit wat” is een veelgehoorde opmerking in Valthe als het gaat om externe organisaties. Dit was voor de werkgroep de aanleiding om met een aantal in Valthe actieve organisaties een tweetal informatieavonden te organiseren. De eerste avond ging over de knoflookpad, een zeldzame pad die vrijwel alleen in Valthe en omgeving voorkomt. Dit is een goed bewaard geheim waar door de beherende organisatie RAVON niet al te veel ruchtbaarheid aan is gegeven. Dit om de knoflookpad te beschermen. Na overleg heeft RAVON ingestemd om een bewonersavond te organiseren. Op deze avond zijn ruim veertig personen afgekomen. Om algemene informatie breed te verspreiden is een bord over de knoflookpad in buurt van het leefgebied geplaatst. De werkzaamheden van de natuurwerkgroep sluiten deels bij de knoflookpad aan door het onderhoud van poelen.

Een tweede avond is georganiseerd met Stichting Het Drentse Landschap en Staatsbosbeheer, waarbij beide organisaties informatie over hun werkzaamheden en plannen hebben gedeeld met ruim 100 bewoners uit Valthe en omgeving. Hierbij zijn afspraken gemaakt om excursies naar de gebieden van deze organisaties te organiseren in samenwerking met IVN Borger-Odoorn. En het plaatsen van een informatiebord bij de oorsprong van de Hunze. Ter voorbereiding hebben gesprekken plaatsgevonden tussen de organisaties en de werkgroep. De onderwerpen en de goede en breed uitgezette communicatie rondom deze avond hebben bijgedragen aan het succes.

De Oogst, samen doen

Aan het eind van de projectperiode heeft de werkgroep de werkzaamheden overgedragen aan Plaatselijk Belang Valthe en IVN afdeling Borger-Odoorn. Daarnaast zijn de banden met andere organisaties,

zoals RAVON, Staatsbosbeheer en Stichting Het Drentse Landschap versterkt. Landshapsbeheer Drenthe faciliteert het advies aan de Natuurwerkgroep en is inhoudelijk betrokken bij de uitwerking van de plannen rondom Oud Valthe. De BOKD ondersteunt Plaatselijk Belang bij de verdere planvorming en financiering rondom oostelijk Valthe. Dit gebeurt in samenwerking met de gemeente Borger-Odoorn.

Concreet zijn een aantal terreinen rondom Valthe in onderhoud door de Natuurwerkgroep van twaalf intrinsiek gemotiveerde personen. De werkzaamheden van de groep vormden de bron voor de financiering en plaatsing van twee picknick banken.

De collectieve interesse bij de bewoners om zich actief in te zetten voor een mooie leefomgeving in het dorp: oostelijk Valthe en Oud-Valthe. De plannen voor deze beide delen van het dorp worden verder uitgewerkt onder auspiciën van Plaatselijk Belang Valthe. Zij hebben onder andere de reconstructie van de Valtherschans gekoppeld aan het 800 jarig bestaan van Valthe in 2017, een activiteit die direct bijdraagt aan de identiteit van het dorp en de bewoners.

Het bewustzijn over het landschap en de betrokkenheid van de bewoners is enorm toegenomen gedurende DRENTS GROEN. De enorme opkomst op de laatste informatieavond is hier een duidelijk voorbeeld van.

3.3. Nieuw-Buinen

De Urgentie, samen initiëren

In 2013 heeft de gemeente Borger-Odoorn de Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD) benaderd met de vraag over de mogelijkheden om de Dorpen In 't groen (DIG) aanpak toe te passen in Nieuw-Buinen. DIG zou aan moeiten sluiten bij de wegconstructie van het Zuiderdiep, in het westelijk deel van het dorp. De door de gemeente uitgewerkte plannen voor het Zuiderdiep omvatten het wegdek en het hemelwaterafvoer. Voor de afvoer van het hemelwater wordt het oorspronkelijke kanaal deels heropend. Het kanaal was na demping beplant met abelen, die gekapt zullen worden. Het noordelijke deel van het Zuiderdiep bestaat uit woonhuizen, terwijl het zuidelijke deel gedomineerd wordt door boerderijen met eenvoudige Engelse landschapstuinen.

Op een algemene voorlichtingsavond van de gemeente met ongeveer 150 deelnemers over de reconstructie (september 2013) heeft de BOKD de mogelijkheden van een DIG-aanpak gepresenteerd. Deze zijn positief ontvangen door de deelnemers, inclusief de vraag of beide zijden van het Zuiderdiep in aanmerking kunnen komen voor het project. De energie van de deelnemers op deze avond was echter gefocust op

weerstand tegen de verkeersmaatregelen zoals voorgesteld in de reconstructieplannen.

Met Dorpsbelangen Nieuw-Buinen is afgesproken dat op een opportuun moment de BOKD de voorgestelde aanpak publiceert in de Dorpskrant. Overeenstemming tussen bewoners en gemeente over de verkeersmaatregelen was de prioriteit.

In februari 2014 is in overleg met de gemeente besloten om in het kader van DRENTS GROEN Nieuw-Buinen op te nemen als een van de pilot's. Daarop is contact gelegd met Dorpsbelangen over de plaatsing van een artikel over het project. Deze is om onduidelijke redenen uiteindelijk niet geplaatst. Dorpsbelangen nam een terughoudende rol aan.

In overleg met de gemeente is besloten om de bewoners individueel te benaderen door een huis-aan-huis flyer. In deze flyer zijn de mogelijkheden voor de bewoners om betrokken te raken bij het project uitgewerkt:

- Collectieve betrokkenheid bij de invulling van het openbare groen.
- Individuele betrokkenheid bij het versterken van tuinen en erven.

- Inzicht in de landschappelijke omgeving door begeleide excursies.

Daarnaast is een oproep gedaan om een werkgroep te vormen en een uitnodiging voor een informatieavond over de mogelijkheden van het project.

De verwachting was dat de informatieavond een aantal deelnemers op zou leveren om een werkgroep te vormen, met wie het project verder ingevuld kan worden. De informatieavond heeft niet aan deze verwachting voldaan. De opkomst was slechts 4 bewoners, waarvan slechts één interesse toonde in het individueel versterken van de tuin. Een andere inwoner was geïnteresseerd in de aanleg van een bruggetje over de aan te leggen wijk/sloot. Maar er waren geen kartrekkers om verdere invulling te geven aan het project. De deelnemers aan de informatieavond gaven aan dat deze er ook niet zullen komen.

De gemeente, Landschapsbeheer Drenthe en BOKD hebben vervolgens de tot dan toe gevolgde aanpak geëvalueerd en gesprekken gevoerd met het sociaal team over de mogelijke oorzaken van de beperkte betrokkenheid van de bewoners bij het landschap. Een poging om in gesprek te komen met

Dorpsbelangen is niet gelukt. Verschillende opties zijn besproken, van stoppen en zien wat daarop de reactie van bewoners is tot een individuele benadering van potentiële erven. Daarnaast is de mogelijkheid opengehouden om de aanleg van bruggetjes te faciliteren en te gebruiken als aangrijpingspunt voor de versterking van de erven.

Het belevingsonderzoek bestaat uit het realiseren van een aantal open interviews, waarbij de geïnterviewden geselecteerd worden uit adressenlijst. Met deze personen is contact gelegd met de vraag of ze willen deelnemen aan het onderzoek. Er zijn in totaal tien personen benaderd en uiteindelijk is een drietal interviews uitgevoerd. Uiteindelijk is gekozen voor een 3 ledige strategie om tot een “Opgave” te komen:

1. Aansluiten bij verzoeken tot aanleg van een bruggetje.
2. Identificatie van potentiële erven en een individuele benadering.
3. Een belevingsonderzoek om de oorzaken van de lage betrokkenheid naar boven te halen.

De Opgave, samen waarnemen

Om de “Opgave” te bepalen zijn de drie bovengenoemde lijnen opgepakt. De aanvragen voor het aanleggen van

bruggetjes zijn opgepakt door de gemeente door het faciliteren van de vergunningen. Deze lijn heeft niet de verwachte verbinding met erven tot stand gebracht.

Voor de individuele benadering heeft Landschapsbeheer Drenthe met de gemeente een inventarisatie gemaakt van potentieel te versterken erven. Dit heeft een shortlist opgeleverd van vijf erven en tuinen.

De Omslag, samen kansen bepalen

In Nieuw-Buinen is op collectief niveau geen omslag bereikt wat betreft de betrokkenheid bij het landschap in en om het dorp. Uit één van de interviews kwam de optie naar voren om groenstroken langs de weg collectief te adopteren. Ook hier bleek geen draagvlak voor te zijn.

Naar aanleiding van de conclusies zijn de potentiële erven individueel benaderd door Landschapsbeheer Drenthe en heeft geresulteerd in de aanmelding van drie deelnemers met vijf erven. Op individueel niveau is een omslag in het omgaan met het erven en tuinen bereikt.

Bij voldoende aanmelding en interesse was de organisatie van een tweede terugkoppelavond voor de bewoners een optie. Gezien de beperkte interesse en betrokkenheid bij het landschap in de directe leefomgeving is deze avond niet gerealiseerd.

Naar aanleiding van de conclusies zijn de potentiële erven individueel benaderd door Landschapsbeheer Drenthe en heeft geresulteerd in de aanmelding van eigenaren van vijf erven. Op individueel niveau is een omslag in het omgaan met het erven en tuinen bereikt. De selectie is hierbij gemaakt door een medewerker van Landschapsbeheer Drenthe in samenspraak met een ambtenaar van de gemeente. Deze erven stonden al op de shortlist en lagen geconcentreerd aan een recent hersteld deel van het Zuiderdiep. Door herstel van authentieke erven was een fraai ensemble te creëren. Verrassend genoeg waren de erfeigenaren direct positief.

Ze waren zelfs niet op de hoogte van de eerdere initiatieven om te komen tot deze maatregelen. Dit geeft aan dat in deze situatie een meer individuele benadering mogelijk effectiever is dan een collectieve benadering. Zeker als het gaat om korte termijn realisatie. De mogelijkheden die de erfbezitters werden geboden werken ook aanstekelijk richting andere bewoners. Als spin-off meldden zich nieuwe deelnemers. In overleg met de eigenaren is gekeken naar wenselijke maatregelen om te komen tot een erf met veenkoloniale uitstraling. Hierbij heeft overdracht plaatsgevonden met betrekking tot het landschappelijke DNA van Nieuw-Buinen. Het uiteindelijke product is praktische inpasbaar in relatie tot de huidige functionaliteit van het erf.

De Toekomst, samen kansen creëren

In het project is een aanzet gegeven tot een herstelproject van boerenerven. Gebleken is dat bij een meer individuele benadering in dit gebied veel te bereiken is. Dezelfde ervaring is opgedaan tijdens een eerder project in Valthermond. De eerste erven zijn gerealiseerd en dienen ter inspiratie voor de andere erfbezitters. Na de realisatie van de vijf erven zijn de eerste aanmeldingen binnengekomen van geïnteresseerden. Dit biedt mogelijkheden voor een vervolgproject.

De Oogst, samen doen

Er is inzicht gekregen in de beweegredenen van de bewoners om niet als collectief aan dit project deel te nemen. Er is een aanzet gegeven tot het versterken van het veenkoloniale karakter van een deel van de erven. Er is een basis gelegd voor vervolgproject om het herstel van de veenkoloniale erven. De reeds gerealiseerde erven dienen hierbij als inspiratiebron.

4. DRENTS GROEN reflectie

4.1. De vijf pijlers van DRENTS GROEN

Na de beschrijving van het proces DRENTS GROEN en de praktijk in de drie dorpen, komen we in dit hoofdstuk terug op de vijf uitgangspunten of wel pijlers van DRENTS GROEN:

Versterken van de identiteit en kwaliteit van de groene laag van het landschap (DNA groen Drenthe)

In alle gebieden is een aanzet gegeven tot landschapsonderhoud. De range van activiteiten varieert sterk. In het ene dorp ligt de focus op het groen in en rond de kern, in het andere gebied gaat het om een zone van ruim een kilometer rondom het dorp. Er is duidelijk een voorkeur voor het werken aan afgebakende herkenbare elementen in het landschap of openbaar groen “om de hoek”. Openbare ruimte in eigendom van gemeenten komen verrassend vaak in beeld. Aandacht voor het totaal onderhoud van landschapselementen/structuren als samenhangend geheel is niet volledig tot stand gekomen.

Collectief regisseurschap vastgelegd vanuit afstemming tussen de partijen

Het belang van de kwaliteit van het Drentse Groen is verdeeld over verschillende partijen. Bij de benadering DRENTS GROEN is in eerste instantie de kijk op het groen in de leefomgeving van bewoners als uitgangspunt genomen. “Opgave” In de tweede fase ligt de nadruk op co-creatie van de “Toekomst” door bewoners en andere partijen. Hierbij is de weg ingeslagen van een collectief regisseurschap. Waarbij in een aantal gevallen de regie ligt bij de lokale overheid en terreinbeherende organisaties en in andere gevallen de bewonersinitiatieven leidend zijn. Realisatie van plannen zoals uit DRENTS GROEN naar voren komen zijn enkel te realiseren in overleg tussen de betrokken partijen. De gevolgde methodiek heeft de potentie om de samenwerking tussen de partijen te versterken.

Het gevoel van collectief regisseurschap, waarbij landschap in samenhang wordt beheerd, is iets wat moet groeien en gestimuleerd en gefaciliteerd moet worden. Bewoners zijn zich meer bewust geworden van de landschappelijke kwaliteiten van hun omgeving en over de bijdrage die ze daaraan kunnen leveren. Dit kan actief handelen zijn, maar ook indirect door mee te denken en invloed uit te oefenen op planologie (o.a. bestemmingsplan).

Innovatie van beheer, zoals oogstbaar landschap, Bio Based, innovatie ontwikkelingen en initiatieven

De open-minded benadering heeft geleid tot het begin van een creatief denkproces. De basis voor andere vormen van beheer. In dit proces zijn verschillende innovatieve ideeën naar voren gebracht. Een van de uitspringende ideeën is het 3D visualiseren van de Valtherschans in het landschap. Op deze wijze kan de schans beleefd worden, zonder grote veranderingen in het landschap. De betrokkenheid van bewoners bij het beheer van het landschap in de drie dorpen staat aan het begin. Kennis met betrekking tot landschapsbeheer is nog beperkt, de verwachting is dat dit zal toenemen.

Borgen van groen in plannen, processen en procedures

In Wijster zijn de door bewoners gemaakte plannen voor het openbaar groen meegenomen in de planning van de gemeente. In Valthe worden de bewoners van het oude gedeelte van het dorp expliciet door de gemeente betrokken bij de bestemmingplanprocedures.

Betrokkenheid, draagvlak en burgerparticipatie

In twee van de drie gebieden is op een collectieve wijze het landschap in en om het dorp waargenomen en gewaardeerd. Dit heeft geleid tot een grotere collectieve betrokkenheid van de bewoners bij hun leefomgeving. In het derde dorp is dit met name op individueel niveau bereikt.

4.2. Slotoverwegingen

Het centrale motto van DRENTS GROEN is **samen**. Dit geldt enerzijds voor de betrokkenheid bij het DRENTS GROEN tussen de bewoners onderling, maar ook in relatie tot de externe partijen, met name de betrokken gemeenten. Samen komt ook tot uiting in de samenwerking tussen Landschapsbeheer Drenthe en de BOKD, waarbij inhoudelijke kennis en procesbegeleiding elkaar versterken.

De DRENTS GROEN aanpak maakt een grotere collectieve betrokkenheid van bewoners bij het landschap in hun omgeving mogelijk: bewonersinitiatieven zijn versterkt en bewonersparticipatie is omgeslagen in een bewonersinitiatief.

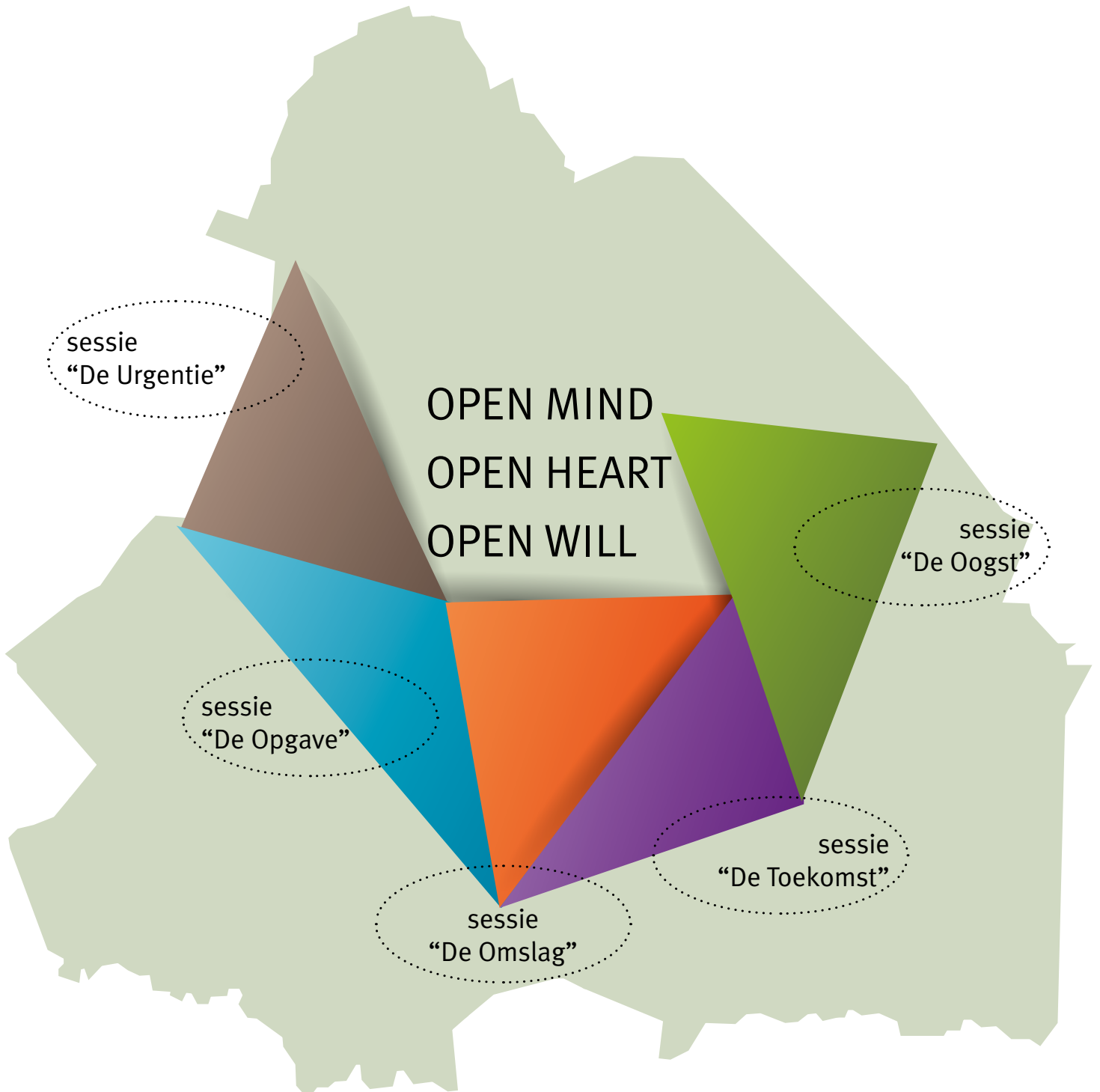
Om hier te komen is een veranderingsproces nodig waarbij in eerste instantie de bewoners centraal staan. In de eerste twee stappen van de DRENTS GROEN benadering zijn het de bewoners die de “Urgentie” en de “Opgave” voor het beheer van natuur en landschap bepalen. Dit gebeurt vanuit waarneming zonder een oordeel te vormen en van daaruit het landschap te waarderen. Vanuit de “Opgave” van de bewoners wordt de “Omslag” gerealiseerd. Dit vormt de basis voor planvorming en uitvoering met externe partijen, zoals de gemeenten en terreinbeherende organisaties in de stappen de “Toekomst” en de “Oogst”, het uiteindelijke resultaat van DRENTS GROEN.

Een bewonersinitiatief betekent vooral dat de bewoners bewust met het landschap bezig zijn, het betekent niet dat de bewoners dan ook zelf alles kunnen doen. Ondersteuning met inhoudelijke en procesmatige kennis blijft noodzakelijk.

In een aantal situaties is de bewonersparticipatie in activiteiten van derden voldoende om invulling te geven aan de wens van de bewoners om betrokken te zijn bij hun leefomgeving.

Geen ingang of draagvlak bij een Dorpsbelangenorganisatie voor het project maakt een collectieve aanpak lastiger. Met een individuele benadering is onder deze omstandigheden nog wel veel te bereiken. Een stimuleringsregeling om erven in te richten is hierbij een voordeel, de bereidheid om zelf ook veel arbeid te verrichten is aanwezig.

U-MODEL: HET VERANDERINGSPROCES

Landschapsbeheer Drenthe
Nijend 18a, 9465 TR Anderen
www.landschapsbeheerdrenthe.nl

BOKD
Kampsweg 4, 9418 PE Wijster
www.bokd.nl

DRENTS GROEN is mede mogelijk gemaakt door de
financiële bijdrage van:

provincie
Drenthe

